

HAKKARİ İLİ - İLÇELERİ EKONOMİK, SOSYO - KÜLTÜREL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ RAPORU

Hakkari İli ve ilçelerindeki ekonomik ve sosyo-kültürel sorunların tespit edilip çözüm önerilerinin hazırlandığı tasarıdır.
Mayıs 2019

Yüksekova Ticaret ve Sanayi Odası tarafından hazırlanan, Hakkari İli/ilçeleri ve bölge için önem arz eden sorunlar ve çözüm önerileri aşağıya maddeler halinde sunulmuştur.

1-Şemdinli Derecik Sınır Kapısı'nın faaliyete geçmesi için, 14 Şubat 2011 Tarihinde 2011/1434 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı olmasına rağmen, halen faaliyete geçmemiştir. Oysa söz konusu kapının bölge için büyük önem arz ettiğini belirtmek isteriz.

Ayrıca, malumları olduğu üzere, dönemin Başbakanı Sayın Binali YILDIRIM'ın, 5 Haziran 2018 tarihinde Hakkari ziyaretleri esnasında, Şemdinli Alan Sınır Kapısı'nın çalışmalarının başlatılacağı ve bununla ilgili gerekli çalışmaların yapılacağını iletmişti. Hakkari ili için sınır kapılarının önemi çok büyük. Bu nedenle, Şemdinli Alan Sınır Kapısı'nın da bir an önce ticari faaliyetlerin yapılması için faaliyete geçirilmesi büyük önem arz etmektedir.

Sınır kapıları, bir şehrin bacasız fabrika görevini görmektedirler. Bu nedenle, özellikle de hükümetimizin büyük önem verdiği Hakkari/Yüksekova'mız için bu dinamiklerin bir an önce iyileştirilmesi ve tüccar/esnaflarımızın ticaret yapma imkânına erişmeleri için ilgili yerlere gerekli bilginin verilmesi elzemdir.

2-Destek ve teşviklerin iyileştirilmesi ve Yüksekova başta olmak üzere, bölgede dezavantajlı durumda olan il ve ilçeler için 7. Teşvik Bölgesinin oluşturulması ve buradaki demografik yapılar, ticari sirkülasyonlarda göz önünde bulundurulacak gerekli düzenlenmelerin yapılması önemlidir. Çünkü, bölgede her anlamda ciddi avantajlara sahip il ve ilçeler bulunduğundan, aynı kategoride ve aynı teşvik bölgesinde değerlendirmenin ciddi sorunlara yol açtığını belirtmek isteriz.

Örneğin, Hakkari'nin; Diyarbakır, Mardin hatta Van ile aynı teşvik bölgesinde yer alması ve gelişmiş büyük şehirler ile aynı performansı gösterememesi (eğitim, sağlık, yatırım, sanayi vs.) ciddi boşlukların oluşmasına sebebiyet vermektedir. Bu nedenle, Hakkari gibi dezavantajlı konumda olan iller için farklı reformların geliştirilmesi, oluşturulacak yeni teşvik bölgesindeki illerin farklı özellikleri de göz önünde bulundurularak, cazip yatırım alanlarının oluşturulması ve bu illerin de geri kalmışlıktan bir an önce çıkması için önem arz etmektedir.

3-2016 yılında yaşanan sokağa çıkma yasağı nedeniyle, 78 gün kapalı kaldığımız süreden sonra, terör olaylarından etkilenen esnaf/tüccar ve halkın genelinin yaşadığı sosyo-kültürel ve psikolojik buhranların oluşturduğu travmaların çoğu, devletimizin desteği ve çabası ile çözüme kavuşturulmuştur. Tam anlamıyla bir yaşam kalitesine kavuşabilmesi ve bölgedeki olaylar daha çok yoksul ve işsiz kesimi etkilediği için, iş imkânı sağlayacak çalışmaların başlatılması ve istihdam, eğitim için bir an önce ilgili dinamiklerin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Çünkü bilindiği üzere; bir kentin kalkınmışlık seviyesini belirleyen en önemli faktörlerin başında istihdam ve eğitim gelmektedir. Bunun için de terörden mağdur olan halka farklı iş alanları yaratmalı, teşvik edilmeli ve eğitilmelidir. (tarım, hayvancılık, arıcılık, turizm, ve çeşitli spor alanları gibi). Ayrıca, bölgede çocuklara okul dışında da sosyal aktiviteler gerçekleştirebilecekleri spor tesisleri, oyun tesisleri, kütüphaneler, sinema, tiyatro vb.

faaliyetler ile ilgili gerekli yatırımların yapılmasının sağlanması da gerekmektedir.

4134 rakımla Türkiye'nin ikinci büyük dağı olan Cilo Dağı Hakkari ili sınırları içerisinde yer almaktadır. Bunun akabinde kış turizmine elverişli olması ve doğal yaylalara sahip olması, kent için büyük bir avantaj. Bu sebeple bölge halkının da bu alanda yetiştirilmeleri gerekmektedir. Kış ve yayla turizminin canlanması için yapılacak yatırımların bölgeye ekonomik anlamda ciddi bir ivme kazandıracığı gibi ülke ekonomisine de ciddi bir katma değer yaratacağını düşünmekteyiz.

4-22.05.2008 tarih ve 5765 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda ve Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye Ekli Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 99'uncu maddesi ile kurulmuş Yüzüncü Yıl Üniversitesinden devredilerek tüzel kişiliğe kavuşan Hakkari Üniversitesi'ne bağlı ve 2010-2011 Öğretim yılında eğitim-öğretime başlayan Yüksekova Meslek Yüksekokulu, kurulduğu günden beridir Yüksekova Sınırları dışında faaliyet göstermektedir. Dolayısıyla, kentin üniversite imkânlarından mahrum kalmasının yanında, mesleki, teknik ve ar-ge çalışmaları konusunda da yapmış olduğumuz ve yapacağımız projelerde ciddi boşluklar yaşamaktayız. Bir ilçenin adıyla kurulmuş bir yüksekokulun, faaliyet alanında eğitim hizmeti verme hakkının iadesi ile ilgili gerekli çalışmaların ivedilikle yapılmasının önemli olduğunu belirtmek isteriz. Akabinde de konum itibari ile önemli bir yerde olan Yüksekova'ya daha sonra fakültelerin peyderpey kurulması çalışmalarının da başlatılmasının doğuracağı olumlu çıktılar malumlarımızdır. Bir şehrin çehresini değiştiren önemli temel taşlarından biri de üniversitedir.

5-Hakkari-Yüksekova jeopolitik açıdan büyük öneme sahip olan ve bünyesinde birden fazla sınır kapısını barındıran bir kenttir.

Bu nedenle, bu sınır kapılarının artık üretimden desteklenmesi ve komşu ülkelerle geniş pazarlı ticaret yapması gerekmektedir. Üretim beraberinde istihdamı da getireceğinden, Yüksekova'da kurulacak Organize Sanayi Bölgesi'nin büyük öneme sahip olacağını belirtmek isteriz. 152 hektarlık bir kamu alanı üzerine kurulacak olan ve yaklaşık 40 milyon civarında bir yatırım olacağı planlanan, Yüksekova ilçemize 14 kilometre mesafede Büyükçiftlik Beldesi'ne bağlı Ünlüce Köyünde kurulacak olan Yüksekova Organize Sanayi Bölgesi'nin, yakın tarihte alınan kararlarla ikili ticareti de geliştirmek amacıyla kurulacak olan Türkiye-İran Ortak OSB ile entegre edilmesinin bölgeye de ciddi bir ticari sirkülasyon kazandıracağını düşünmekteyiz.

Çünkü İran'a en yakın ve ticaret merkezi potansiyeline sahip bir kent olmamız vesilesiyle, yapılacak olan yatırımların da önemli ve olumlu olacağını düşünmekteyiz.

6-Yüksekova Tümen Komutanlığının ihtiyaç alımlarının uzun süredir güvenlik nedeniyle il dışından temin ettikleri bilinmektedir. Ancak, devletimizin ve güvenlik güçlerimizin özverili çalışmalarıyla güvenlik sorunlarının tamamen bertaraf edildiği ve kaçakçılık riskinin en aza indiği aşikardır. Bu nedenle, ciddi bir nüfus potansiyeline sahip Yüksekova Tümen Komutanlığı'na temin edilecek olan ihtiyaç malzemelerinin, kent sınırları içerisinde yapılmasının kentin esnaf ve tüccarına can suyu olacağını düşünmekteyiz.

7- KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı); Ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında küçük ve orta ölçekli işletmelerin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek, sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştur.

Kuruluşun görevleri arasında “İşletmelerin planlı yönetim anlayışına, modern ve çağdaş işletmecilik düzeyine kavuşturulmalarını teminen, değişik sektörlerde yatırımları yönlendirmek üzere proje profillerini uygulayacak, atıl kapasiteleri değerlendirecek, verimliliği artıracak; modernizasyon, üretim, yönetim, pazarlama, enformasyon ve teknoloji adaptasyonu gibi konularda kapsamlı Teknik Yardım ve Destek Program ve Projeleri'ni gerçekleştirecek İhtisas Merkezlerini kurmak ve kurulmasını sağlamak” denilmektedir.

Bundan bahisle; Ticaret ve Sanayi Odamıza kayıtlı üyelerimizin KOSGEB desteklerinden faydalanmaları, iş ve işlemlerini sağlıklı, yerinde ve zamanında takip edebilmeleri için, KOSGEB Müdürlüğü'nün Yüksekova'da kurulması elzemdir. Bu sayede, tüccar ve esnafımızın zaman açısından kayıpları olmayacağı gibi, işlemlerinin de hızlı sonuçlanması kaçınılmaz olacaktır.

8- 5449 Sayılı Kanun ile önceleri ulusal düzeyde Devlet Planlama Teşkilatı'na bağlı olarak kurulan daha sonra da, ulusal düzeyde koordinasyon sağlamak üzere Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na bağlanarak faaliyet yürüten 26 Kalkınma Ajansı bulunmaktadır. Bölge ve ilçe olarak TRB2 Bölgesinde(Bitlis, Hakkari, Muş, Van) yer almaktayız. Ajanslar 4 koldan oluşmakta olup bunlar, Kalkınma Kurulu, Yönetim Kurulu, Genel Sekreterlik ve Yatırım Destek Ofisleri'dir.

Kalkınma Kurulu;

İllerin dengeli şekilde temsilini sağlayacak yapıda, en fazla yüz üyeden oluşmaktadır. Kalkınma Kurulu, yapacağı ilk toplantıda kendi üyeleri arasından bir Başkan ve bir Başkan Vekili seçer. Başkan ve Başkan Vekilinin görev süresi iki yıldır.

Yönetim Kurulu;

Tek ilden oluşan bölgelerde vali, büyükşehir belediye başkanı, il genel meclisi başkanı, sanayi odası başkanı, ticaret odası başkanı ile kalkınma kurulu tarafından özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşlarından seçilecek üç temsilciden; birden fazla ilden oluşan bölgelerde il valileri, büyükşehir belediye başkanları veya büyükşehir olmayan illerde il merkez belediye başkanları, il genel meclisi başkanları ve her ilden birer kişi olmak kaydıyla ticaret ve sanayi odası başkanlarından oluşmaktadır. Yönetim kurulu, ajansların karar organıdır .

Genel Sekreterlik;

Ajansın icra organıdır. Genel Sekreterliğin ve yatırım destek ofislerinin en üst amiri Genel Sekreter'dir. Genel Sekreter yönetim kuruluna karşı sorumludur.

Yatırım Destek Ofisleri;

Bölge illerinde, özel kesimdeki yatırımcıların kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari iş ve işlemlerini ilgili mevzuatta belirtilen süre içerisinde, ilgili mevzuatta bir süre belirtilmemişse öncelikle ve ivedilikle sonuçlandırmak üzere yönetim kurulu adına tek elden takip ve koordine etmektedir.

Üyelerimizi en iyi ve etkin şekilde temsil etmek için son yapılan Kalkınma Kurulu Başkanlık Seçimi sonucu Ticaret ve Sanayi Odası olarak başkanlık görevinde yer aldık.

Ayrıca, Madde 7'i de kapsayacak şekilde genel bir gerekçe olarak; Faaliyet alanımız; Yüksekova, Şemdinli ve Derecik'tir. Derecik'ten bir tüccarın ildeki iş ve işlemlerini gerçekleştirebilmesi için, sarf edeceği mesafeden doğacak maddi külfetin yanında, iş ve işlemlerini yerinde takip edebileceği zamanın da yetersiz kalacağı düşünüldüğünden, jeopolitik konum itibari ile tam merkezde yer alan Yüksekova'da, kurulacak söz konusu kurumların esnaf, tüccar ve bölge halkı için yapılacak yatırımlar arasında çok önemli bir kilometre taşı olacağını düşünmekteyiz.

Bu nedenle de, Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA) faaliyet alanına dahil edilmek üzere, bir tane daha Yatırım Destek Ofisi'nin Yüksekova'da kurulmasının kent ekonomisine önemli katkılarının olması yanında, tüccar ve esnafımızın ticari faaliyetlerini de büyük oranda destekleyip ülke ekonomisine katma değer vermesinin teşvik edileceğini düşünmekteyiz.

9-Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) son verilerine göre, Hakkari İli ve İlçelerinin nüfus sayısı aşağıdaki gibidir.

Yıl	İlçe	İlçe Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu	Nüfus Yüzdesi
2018	Yüksekova	119.760	63.019	56.741	% 41,81
2018	Merkez	81.424	44.130	37.294	% 28,42
2018	Şemdinli	45.117	25.541	19.576	% 15,75
2018	Derecik	22.953	12.582	10.371	% 8,01
2018	Çukurca	17.216	11.835	5.381	% 6,01

Yukarıdaki istatistiki veriler baz alındığında, matematiksel olarak; Yüksekova, Şemdinli, Derecik ilçeleri, belde ve köylerindeki nüfus sayısı hesaplandığında, toplamda 286,470 olan nüfusun 200 bini il merkezi dışındaki ilçelerden oluşmakta olup, bunların büyük çoğunluğu neredeyse her gün; ya gününbirlik ya da konaklamalı olarak Hakkari Merkezde çeşitli resmi iş ve işlemlerini yapmak üzere gitmektedirler. Özellikle, Yükseköğretim Kurumu tarafından yapılan sınavlar (YKS, KPSS, Açıköğretim Sınavları) için Hakkari Merkeze gitmek zorunda kalan vatandaşlarımızın, zaman zaman yollarda ölümcül kazalara neden olan sonuçlarla karşı karşıya kalmaları ya da iş ve işlemlerini tamamlamak için konaklamak zorunda kalmaları, onlara ciddi mağduriyetler yaşatmaktadır. Söz konusu ilçelerde, yukarıda adını saydığımız sınavlar için ilçe merkezlerinde sınavların uygulanmasına imkân veren okul sayıları ve güvenlik önlemleri hükümetimizin uygulamaları sonucu yeterli olmakla beraber, her geçen gün de yapmış olduğu uygulama politikaları ve yatırımlarla daha da artmaktadır.

Adı geçen sınavların, ikametgâh adreslerine göre ilçe merkezlerinde ya da ortak bir merkez olan Yüksekova'da da yapılması, kangrenleşen bu duruma çok önemli bir çözüm olacaktır.

10- Yüksekova, konum itibari ve nüfus sayısı bakımından, Türkiye'deki birçok ilden avantajlı durumdadır. Nitekim bunun sonucunda da, stratejik konum ve yapılan ticari faaliyet açısından da önem teşkil etmektedir. Yapılan son nüfus sayımına göre Yüksekova Nüfusu toplamda 119,760'dır.

Odamıza kayıtlı tüccar ve esnafın yanı sıra, Esnaf ve Sanatkârlar Odasına bağlı da birçok esnaf bulunmaktadır. Yüksekova'da sadece bir tane Noterin bulunması ve işlem yapması, esnaf ve tüccarımızın zaman açısından kaybı ve işlem yoğunluğu açısından da özellikle de yılsonu defter tasdiklerinde ciddi sorunlara yol açmaktadır.

Üye memnuniyet odaklı çalışan bir oda olmamız hasebiyle, gelen talepler doğrultusunda, Yüksekova'da ikinci bir noterin açılmasının ilçemizdeki ciddi bir sorunu çözeceği kanaatindeyiz.

11- Kalkınmışlık düzeyi ne olursa olsun, tüm ülkelerin ekonomik hayatlarında önemli bir yere sahip olan tarımsal üretim, büyük ölçüde doğa koşullarına bağlı olmakla birlikte risk ve belirsizliği yüksek bir ekonomiktir. İnsanların sağlıklı ve dengeli beslenmesini sağlamak, milli gelire, istihdama katkı yapmak ve sanayi sektörünün hammadde ihtiyacını karşılamak gibi rolleri üstlenmesi açısından bu sektörün alternatif bir ikame kaynağı bulunmamaktadır. Bu özelliğinden dolayı 1990, tüm ülkeler için ilgi odağı olmuş ve gerek ulusal ve gerek de uluslararası politikalarda önceliğini korumuştur.

TRB2 (Bitlis, Hakkari, Muş Van) Bölgesi'nin temel geçim kaynağı tarım olmasına rağmen arazilerin büyük bir kısmının topoğrafya ve iklim özellikleri, bitkisel üretim deseninin çeşitliliğine engel olmaktadır. Ayrıca, bölgenin tarımsal üretimi içerisinde kişi başına bitkisel üretim değeri ülke ortalamasının altında kalmaktadır. Bu durumun başlıca sebeplerini incelediğimizde; topoğrafya ve iklim koşullarının olumsuz etkilerinin yanı sıra istihdamın büyük bir kısmının tarım sektöründe bulunmasıdır. Ayrıca tarımsal işletmelerin verimliliklerinin düşük olması ve üretilen ürünlerde katma değer

oluşturulamaması da önemli faktörlerdendir. Bununla birlikte toprak mülkiyetinin dengesiz dağılımı, işletme arazilerinin çok parçalı, dağınık ve küçük olması, artan nüfusa yönelik istihdamın yetersiz kalması ve işgücü fazlasının açığa çıkması bölge halkının tarımsal faaliyetlerden uzaklaşmasına da sebep olmaktadır. Bu bağlamda bitkisel üretim faaliyetlerinin etkin bir şekilde devam ettirilmesi için gerekli yatırımların devlet destekli olarak yapılması, sosyal ve ekonomik anlamda TRB2 Bölgesi'ne değer kazandıracaktır

12-Yüzölçümü bakımından geniş bir konuma sahip il/ilçelerimiz için öncelikle TKDK/IPARD Kapsamında Desteklenen 42 İl içine alınmasını ve söz konusu destek kapsamında tüccar ve esnafımızın da yararlanmalarının bölgeye pozitif katkıları olacağını düşünmekteyiz.

Çünkü IPARD Programının Amacı;

Avrupa Komisyonu tarafından 25 Şubat 2008 tarihinde onaylanan Kırsal Kalkınma (IPARD) Programı; Türkiye'nin katılım öncesi dönemdeki öncelikleri ve ihtiyaçlarını dikkate alarak, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için kapasite oluşturmayı hedeflemekte, işletmeleri AB standartlarına yükseltmeyi amaçlamaktadır.

IPARD Programının Kapsamı Nedir?

Programın uygulandığı illerde;

- a. "Tarımsal İşletmelerin Yeniden Yapılandırılması ve Topluluk Standartlarına Ulaştırılmasına Yönelik Yatırımlar" tedbiri kapsamında; süt üreten tarımsal işletmelerin ve et üreten tarımsal işletmelerin desteklenmesi,
- b. "Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanmasının Yeniden Yapılandırılması ve Topluluk Standartlarına Ulaştırılmasına Yönelik Yatırımlar" tedbiri kapsamında; süt ve süt ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanmasının, et ve et ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanmasının, meyve ve sebzelerin işlenmesi ve pazarlanmasının, su ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanmasının desteklenmesi,
- c. "Üretici Gruplarının kurulmasının desteklenmesi"
- d. "Kırsal Ekonomik Faaliyetlerin ve Gelişimi Geliştirilmesi" tedbiri kapsamında;

çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesinin, yerel ürünler ve mikro işletmelerin ekonomik gelişiminin, kırsal turizmin gelişiminin ve kültür balıkçılığının gelişiminin desteklenmesi sağlanacaktır.

Hakkari-Yüksekova'nın bu kapsama alınması il potansiyeline sahip Yüksekova'ya yapılacak yatırımlar ile uyumlu bir paralellik gösterecektir. Aynı zamanda, üretici firmaları yatırım konusunda daha da cesaretlendirecek ve teşvik edecektir.

Yüksekova'nın tarım alanındaki son güncellenen verileri tablolar halinde aşağıya sunulmuştur.

*Bu veriler Yüksekova İlçe Tarım Müdürlüğünden alınmıştır.

YÜKSEKOVA HAKKINDA

TOPLAM YÜZÖLÇÜMÜ
2291 km²

İLÇENİN RAKIMI
1950 m

BELDE SAYISI
2

KÖY MEZRA SAYISI
180

MAHALLE SAYISI
10

TOPLAM NÜFUS
119.760

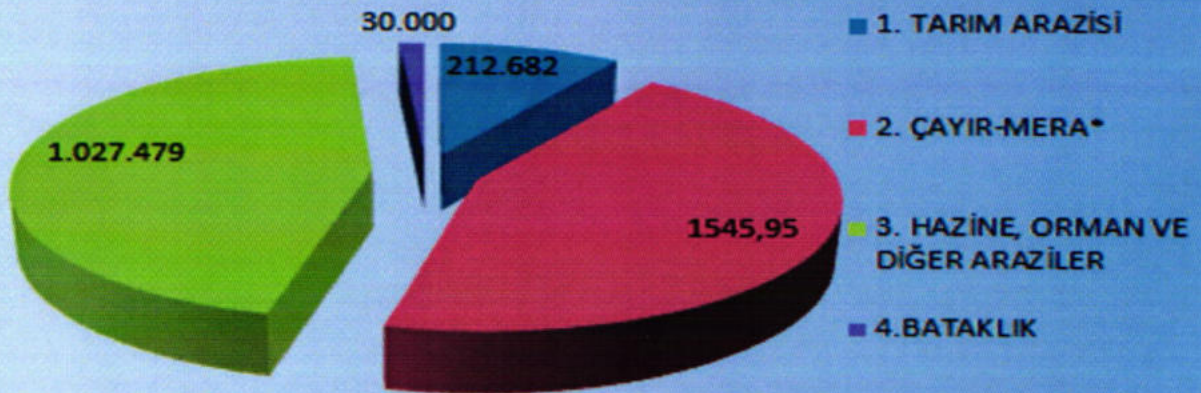
İLÇEMİZDEKİ TARIMSAL İŞLETME SAYILARI

ÇİFTÇİ KAYIT SİSTEMİ İŞLETME SAYISI	3612
BÜYÜKBAŞ İŞLETME SAYISI	2457
KÜÇÜKBAŞ İŞLETME SAYISI	3425
ARI KAYIT SİSTEMİ İŞLETME SAYISI	289

❖ İLÇEMİZE AİT ARAZİ DAĞILIMI

TOPLAM ALAN (x1000da)

* 2018 YILI İTİBARIYLA TESPİT VE TAMDİTİ BİTMİŞ MERA ALANI 422.985 DİR

◆ İLÇEMİZDE TARIMSAL ÜRETİM DAĞILIMI

ÜRÜN GRUBU	ALAN(da)	TARIMSAL ÜRETİMDEKİ PAYI (%)
TAHILLAR VE DİĞER BİTKİLER	197.334	92.78
MEYVECİLİK	8.667	4.11
SEBZECİLİK	5.421	2.55
NADAS	1.260	0.59

◆ YÜKSEKOVA YEM BİTKİLERİ, MAZOT VE KİMYEVİ GÜBRE DESTEKLERİ

ASPIR DESTEKLEMELERİ

YILI	BAŞVURAN ÇİFTÇİ SAYISI	TOPLAM EKİLEN ALAN(da)	SERTİFİKALI TOHUM DESTEĞİ(TL)	FARK ÖDEMESİ DESTEĞİ(TL)
2017	28	771.069	3.084,30	90.502,00
2018	17	438.247	1.752,97	-

- ❖ 2017 ve 2018 Yılında Hakkari Valiliği İl Özel İdaresi finansman kaynağı Hakkari İli Bitkisel ve Hayvansal Üretimini Geliştirme Projesi kapsamında Yüksekova ilçemiz çiftçilerine aşağıda miktardan belirtilen sebze fidesi ve meyve fidanı dağıtımı gerçekleştirilmiştir

FİDE	2017 yılı (adet)	2018 yılı (adet)
YONCA TOHUMU	-	2.000
FERNOR & FERNETE CİNSİ CEVİZ FIDANI	11.000	5.000
BESNİ ÇEŞİDİ ASMA FIDANI	-	1.150
AŞILI KARPUZ FİDESİ	20.000	18.000
DOMATES FİDESİ	10.000	13.000
KAVUN FİDESİ	-	2.000

	SIĞIR	MANDA	KOYUN	KEÇİ	ARILI KOVAN SAYISI
	29.358	327	287.373	74.088	41.409
BÜYÜKBAŞ TOPLAM	29.685				
KÜÇÜKBAŞ TOPLAM	361.461				
ARILI KOVAN TOPLAM	41.409				

İLÇEMİZE AİT BÜYÜKBAŞ HAYVAN IRKLARI

HAYVAN IRKI	HAYVAN SAYISI
MONTOFON	23.635
YERLİ	2.431
HOLSTEİN	298
SİMENTAL	2.976
DİĞER	18
MANDA	327
TOPLAM	29.685

İLÇEMİZ HAYVANSAL ÜRÜN MİKTARI

ÜRÜNLER	MİKTAR (ton)
ÇİĞ SÜT	24.600
ET	4.000
BAL	110

2018 YILI AŞILAMA ÇALIŞMALARI (OCAK-EYLÜL)

AŞI TÜRÜ	BÜYÜKBAŞ	KÜÇÜKBAŞ
ŞAP	26.522	432
BRUCELLA	2.418	1.601
ANTRAX(ŞARBON)	2.352	963
PPR	-	13.921
LSD	21.537	-

HAYVANCILIK DESTEKLEMELERİ

DESTEKTÜRÜ	DESTEKTEN YARARLANAN ÇİFTÇİ SAYISI		DESTEĞE TABİ HAYVAN/KOVAN SAYISI		DESTEK MİKTARI(TL)	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017
ARILI KOVAN DESTEĞİ	333	289	51082	41409	510.820,00	414.090,00
ANAÇ KOYUN KEÇİ DESTEĞİ	2442	2383	176884	175356	4.421.100,00	4.383.900,00
BUZAĞI DESTEĞİ	645	1272	6359	17783	1.729.901,50	2.257.652,00

YÜKSEKOVA TARIMSAL KALKINMA KOOPERATİFLERİ

KÖYÜ	ÇİFTÇİ SAYISI	HAYVAN SAYISI
KISIKLI TKK	30	120
BÜYÜKÇİFTLİK TKK	55	220
ESENDERE/GÜVENLİ TKK	20	80
KAMIŞLI TKK	75	300
KARLI/KILIMLI TKK	70	140

Yukarıdaki kooperatifler aynı zamanda odamıza kayıtlı üyelere sahiptir.

İLÇEMİZDE FAALİYET GÖSTEREN TARIMSAL ODA BİRLİKLER

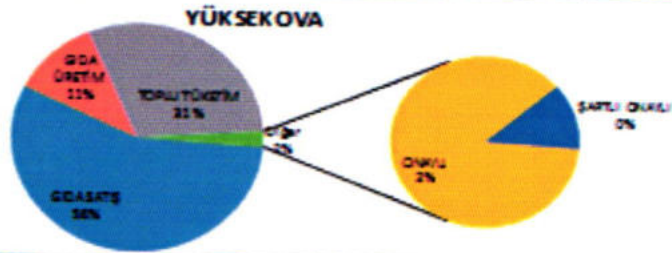

1990

İLÇE BAZINDA İŞLETME SAYILARI

İŞLETME TÜRÜ	YÜKSEKOVA
GIDA SATIŞ	205
GIDA ÜRETİM	41
TOPLU TÜKETİM	111
ONAYLI	7
ŞARTLI ONAYLI	1

İLÇEMİZE AİT GIDA DENETİM SAYILARI

İŞLETME TÜRÜ	YÜKSEKOVA
GIDA ÜRETİM	25
TOPLU TÜKETİM	97
GIDA SATIŞ	26
ONAYA TABİ	10
BİRİNCİL ÜRETİM	1
TOPLAM	159

GIDA MADDESİ ÜRETEN İŞLETMELER (2018)

Sektör Adı	Sayı
Et Kombinesi	1
Soğuk Hava Deposu	2
Un Fabrikası	1
Bal Paketleme	1
Şeker Paketleme	3
Yumurta Paketleme	1
Büt İşleme Tesisi	6
Gıda Paketleme	6
Ekmek-Pide Fırın-Lavaş	13
Çerez-Cips Paketleme	1
Pastane	6
Hazır Yemek Üretim Yeri	4
Yulfa İmalathanesi	1
TOPLAM	46

KIRSAL KALKINMA YATIRIMLARI DESTEKLEME PROGRAMI

Etap	Bayıru Sayısı	Onaylanan Proje Sayısı	Gerçekleşen Proje Sayısı	Proje Tutarı (TL)
1.Etap	2	2	2	399.201,60
2.Etap	4	4	4	774.451,10
3.Etap	6	6	6	1.141.716,56
4.Etap	10	10	10	4.829.050,9
5.Etap	5	5	5	2.332.277,05
6.Etap	9	9	8	2.559.132,42
7.Etap	38	30	27	4.853.081,47
8.Etap	289	223	222	44.045.227,0
9.Etap	1436	813	809	176.311.308,5
10.Etap	1093	13	13	13.520.111,27
11.Etap	2519	0	0	0
TOPLAM	5411	1115	1106	250.765.557,80

KKYDP GENÇ ÇİFTÇİ PROJESİ DESTEKLERİ

DESTEK TÜRÜ	2017 YILI		2018 YILI	
	ÇİFTÇİ SAYISI	DAĞITILAN TOPLAM SAYI	ÇİFTÇİ SAYISI	DAĞITILAN TOPLAM SAYI
BÜYÜKBAŞ HAYVAN	66	396	37	185
KÜÇÜKBAŞ KEÇİ	2	74	-	-
KÜÇÜKBAŞ KOYUN	15	555	9	306
KAPAMA BAHÇE	1	1	2	2
ARILI KOVAN	6	240	5	245
BÜYÜKBAŞ HAYVAN VE TESİS YAPIMI	4	12	-	-
MANTAR TESİSİ	-	-	1	1

Eğitim alanında tespit edilen hususlar şöyledir. (Bu veriler Yüksekova İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden alınmıştır.)

13- TOKİ tarafından yapılacak lojmanların öğretmenlerimiz için de yapımı başlanmalı ve öğretmen atamaları akabinde yerleşme sorunlarının bertaraf edilmesi önem arz etmektedir.

14- Mesleki ve Teknik Eğitim okullarının artırılması ve bu okullarda verimli eğitimin sağlanması için gerekli tüm malzemelerinin de temin edilmesinin sağlanması ve böylece bu okulların da kendi döner sermayelerini de oluşturmaları teşvik edilmelidir.

15-Fen Lisesi, Güzel Sanatlar Lisesi, Spor Lisesi gibi farklı alanlardaki okulların açılması ve öğrencilerin meslek seçimi ve bu alanlara da doğru yönlendirilmelerinin sağlanması önem teşkil etmektedir.

16-Fatih Projesi kapsamında okullardaki eksiklikler-internet, bilişim- ve donanım-giderilmelidir. (Akıllı tahta vs.)

26 Şubat 2019'da Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ev sahipliğinde, Milli Eğitim Bakanı Sayın Ziya SELÇUK'un da katılımı ile gerçekleşen programda, 81 İlde 81 Meslek Lisesi Protokolü imzalanmıştır. Bu protokol kapsamında, mesleki eğitimde Avrupa Modeli tasarlanacak olup bunun da önemli ayaklarından biri olarak TOBB ve TOBB ETÜ ile beraber bu işin birlikte yapılıyor olması, yani yükseköğretim ayağının da olması ortaöğretimle yükseköğretim arasındaki bağlantının ne kadar mühim olduğunu da gösterecektir. TOBB-ETÜ varlığı, bunun ortaöğretim seviyesinde yansıtılması bakımından önem taşıyor. Bütün bunları sürdürürken mesleki ve teknik eğitimde yeni bir dönemin başlayacağını, bunun sektörle iç içe olacağını, buna bağlı olarak okullardaki üretimin bir öğrenme yöntemi olacağı aşikardır. Yıllardır üzerinde çalışılan bir konu ve uzun yıllardır hayal edilen bir çalışmanın gerçekleşmesi ve hayata geçirilmesi oda olarak bizi de çok heyecanlandırmıştır. Çünkü raporumuzun bir çok noktasında “eğitim” ve beraberinde “istihdam” konularına sıkça değindik. İl potansiyeline sahip bir konumda olmamız ve yapılan yatırımların ve yaptığımız çalışmaların çoğu da bu yönde olduğundan dolayı, adı geçen protokol kapsamına alınarak söz konusu mesleki ve teknik lisenin Yüksekova'da da açılması çok güzel ve olumlu sonuçlar doğuracağını belirtmek isteriz.

Sağlık alanında talepler doğrultusunda tespit edilen hususlar ise şöyledir.

17-Yüksekova Devlet Hastanesine en yakın Van ilinde Anjiyografi Ünitesinin bulunması ve bölgede son zamanlarda Anjiyografi Ünitesi ihtiyacı olan hasta sayısında artışlar olması nedeniyle, hastanede Anjiyografi Ünitesi kurulması elzem hale gelmiştir.

18- Hem Yüksekova'da hem de çevre ilçe, belde ve köylerde başvuran hasta sayılarının yoğunluğun olması sebebiyle; Yüksekova Devlet Hastanesinde bulunan mevcut uzman hekimler yetersiz kalmaktadır. Bazı özellikli branşlarda uzman hekimlerin olmayışı ve sayılarının yetersiz olmasından kaynaklı tedavi süreçlerinde ciddi sorun ve mağduriyetler yaşanmaktadır. Bu sorun ve mağduriyetlerin en aza indirgenmesi için bazı özellikli branş hekimlerin atanması ve mevcut hekim sayısının artırılması önem arz etmektedir.

19- Yüksekova ve çevre ilçe, belde ve köylerde mevcut nüfusun neredeyse tamamının, Yüksekova Devlet Hastanesi bünyesinde hizmet veren Ağız ve Diş Sağlığı Merkezine tedavi için başvuru yapmaları nedeniyle, ciddi yoğunluklar oluşmaktadır. Söz konusu merkezin en yakın il merkezinde olması ve hastaların aradaki mesafeyi kat etmek istememelerinden dolayı; hastaların tedavi için Yüksekova Devlet Hastanesi bünyesinde hizmet veren Ağız ve Diş Sağlığı merkezine yoğun bir şekilde başvuru yapmalarına neden olmaktadır. Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi fiziksel koşulları ve yoğun hasta başvurusuna karşılık yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, söz konusu Merkezin bölge nüfus yoğunluğuna göre; diş tabibi, personel sayısı ve oda sayısının artırılması ve buna bağlı diğer tüm fiziksel koşulların artırılması elzem hale gelmiştir.

Saygılarımızla,
Yüksekova Ticaret ve Sanayi Odası
Yönetim Kurulu Başkanlığı